

Arkivsak-dok. 200905817-6
Saksbehandler Torill Nygård, Heidi Eriksen, Erik Lagethon

Saksgang Møtedato
Fylkesutvalget 18.04.2013

MIDLERTIDIG UTTAELSE FRA OPPLAND FYLKESKOMMUNE TIL HØRING AV SMÅKRAFTSAKER I OPPLAND - BRYNSÅA KRAFTVERK I ØYER KOMMUNE

Forslag til vedtak:

1. Fylkesutvalget har innsigelse til søknad om konsesjon for Brynsåa kraftverk i Øyer kommune inntil undersøkelsesplikten jf. kulturminnelovens § 9 er oppfylt, og tiltakets forhold til automatisk fredete kulturminner er avklart
2. Fylkesutvalget mener den omsøkte kraftutbyggingen kan true naturtyper av nasjonal verdi og forekomster av truede arter, og frarår derfor at det blir gitt konsesjon en utbygging av Søre Brynsåa kraftverk.
3. Dersom det likevel skulle bli en utbygging forutsetter fylkesutvalget at en ut i fra hensynet til det akvatiske miljøet og hensynet til naturtypene setter følgende krav til avbøtende tiltak:
 - Slipp av minstevannføring forbi inntaksdammen skal minst være på 11 l/s året gjennom.
 - Det må bygges omløpsventil for å sikre at strekningen nedenfor kraftverksutløpet ikke blir tørrlagt dersom en skulle få driftsutfall i kraftverket.
 - Standard naturforvaltningsvilkår.

Dersom vilkårene ikke blir tatt inn i konsesjonen fremmer fylkesutvalget innsigelse med hjemmel i vannressurslovens § 24, og begrunnes med hensynet til vannforskriftens § 12

Rasmus Olav Vigrestad
Fylkesrådmann

Hjalmar Solbjør
Ass. fylkesrådmann

Kjell Marius Mathisen
Fylkeskonservator

Elektroniske vedlegg:

- Brev fra Norsk Maritimt Museum datert 28.2.2013
- Uttalelse fra Oppland fylkeskommunen til utbygger datert 5.10.2009

Bakgrunn:

Fallrettseierne langs Søre Brynsåa ønsker å utnytte vannfallet i elva mellom kote 790 og 240 i Øyer kommune i Oppland. Fallrettseierne har gjennom avtale gitt Fjellkraft AS disposisjonsrett over fallrettene med det formål å søke konsesjon for bygging av Brynsåa kraftverk. Dersom det blir gitt konsesjon, vil det bli stiftet et eget selskap, "Brynsåa kraftverk AS", som får overført konsesjonen fra Fjellkraft AS.

Brynsåa vil benytte et fall på 550 m i Søre Brynsåa fra inntaket på kote 790 ned til kraftstasjonen som får utløp på kote 240. Driftsvannvegen skal legges i grøft sør for elva på hele strekningen. Det er primært planlagt å oppgradere eksisterende veger for bruk i anleggsfasen, men det er også lagt fram planer om foreløpig anleggsveg langs rørgaten og permanent adkomstveg til inntaket. Middelavannsføringen er $0,32 \text{ m}^3/\text{s}$, og kraftverket er planlagt med maksimal slukeevne på $0,67 \text{ m}^3/\text{s}$. Kraftverket vil ha en installert effekt på 2,8 MW, og etter planene gi en årsproduksjon på 6,8 GWh. Utbyggingen vil føre til redusert vannføring på en 2,83 km lang strekning i Søre Brynsåa. Søker har foreslått å slippe en minstevannføring på 11 l/s hele året.

Utbyggingskostnadene er beregnet til 4,7 kr/kWh, totalt 32,1 mill kr.

Saksframlegg:

Vannforskriften, fisk og fiske

I vannforskriften §§ 4-6 er det angitt miljømål for vannforekomster. Miljømålet for overflatevann i § 4 (for eksempel en elv) er at den skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand. Vannforskriften opererer med følgende fem tilstandsklasser; svært god, god, moderat, dårlig og svært dårlig. Økologisk tilstand bestemmes av flere ulike kvalitetselementer (både biologiske, hydromorfologiske, samt kjemiske og fysiske kvalitetselementer). Det kvalitetselementet som kommer dårligst ut avgjør vannforekomstens tilstandsklasse. Dersom inngrepet fører til at Brynsåa endrer tilstandsklasse i negativ retning vil det foreligge en forringelse. Forringelse tillates ikke med mindre det er adgang til å gjøre unntak, jf. vannforskriften § 12.

Brynsåa er en elv som faller inn under Mjøsa vannområde i Glomma vannregion, og den økologiske tilstanden er oppe på strekningen der inntaket er planlagt satt til "god" og har pr i dag ingen risiko for ikke å nå miljømålene innen 2021. På den nedre strekningen er den økologiske tilstanden moderat, og den er påvirket av avrenning fra landbruk og spredt bebyggelse. Det finnes også ørekyt på strekningen. En utbygging av elva vil medføre fysiske inngrep både ved inntaksdammen og ved kraftverksstasjonen, i tillegg til at vannføringen vil være redusert over en strekning på ca. 2,83 km.

Nedre deler av Brynsåa er gyteområde for storaure som er nasjonalt viktig art. Utløpet av en eventuell kraftstasjon vil imidlertid komme ovenfor et vandringshinder for aure, og ikke ha direkte innvirkning på storaurens leveområde. Det finnes imidlertid stasjonær bekkeare på strekningen, og

en redusert vannføring vil medføre at bunndyrfaunaen i elva får redusert areal og vanskeligere livsbetingelser, og dette vil kunne ha negative konsekvenser for auren som lever i elva.

Det er foreslått minstevannføring på 11 l/s gjennom hele året. Fylkesrådmannen stiller seg tvilende til om den foreslåtte minstevannføringen vil være nok for å opprettholde liv i elva, og kanskje heller ikke godt økologisk potensial dersom elva etter en eventuell utbygging blir klassifisert som svært modifisert vannforekomst. En så lav minstevannføring vinterstid kan føre til bunnfrysing og kjøving, og dermed ødelegge livsgrunnlaget for fisk og bunndyr. Vi mener derfor at det bør utredes nærmere hvilke minstevannføringsmengder som må til for å opprettholde liv i elva.

I forhold til vannforskriftens tilstandsklasser vil trolig en utbygging med foreslåtte minstevannføringer føre til at tilstandsklassen endres fra god til moderat, og krever derfor en vurdering etter vannforskriften § 12 andre ledd.

Det er viktig å ivareta strekningen nedstrøms kraftverket av hensyn til storauren, og for å sikre at det ikke oppstår episoder med rask vannstandssenkning ved et evt. driftsutfall må det bygges en omløpsventil. Raske vannstandssenkninger kan gi uønskede konsekvenser for storaure ved at ungfisk strander. Det anbefales at man beregner nødvendig størrelse på omløpsventilen ved bonitering av storaurens leveområde i forbindelse med eventuell detaljplan.

Det er behov for undersøkelser / overvåking for å klarlegge den økologiske virkningen av en utbygging, samt hjemmel for å kunne pålegge utbygger å bekoste nødvendige undersøker. Dette sikres gjennom standard naturforvaltningsvilkår.

Terrestrisk miljø, naturverdier og rødlistearter

Det er registrert flere viktige naturtyper (to bekkekløfter), rødlistearter og to truede vegetasjonstyper på den aktuelle strekningen. Den største og viktigste er en bekkekløft som er typisk for Sør - Gudbrandsdalskløftene. Kløften er velutviklet, med stor økologisk variasjon. Kløften er lang og inneholder ulike kvaliteter.

Nedenfor bekkekløften ligger en rik edelløvskog som er en av de største kjente i Gudbrandsdalen. Edelløvskogen inneholder en meget rik karplanteflora og mange gamle og grove trær, samt mye død ved. Dette gir naturtypen en høy verdi. I edelløvskogen finnes for eksempel alm som er rødlista.

Mellom høydekotene 440 og 480 ligger en bekkekløft til. Bekkekløften er dyp, med bratte sider og store steinblokker. På sørvendt side er det løvtrær og på den nordvendte er det gran som dominerer. Skogen her er relativt ung og arts mangfoldet er ikke spesielt rikt. Treslagene er hegg, rogn og bjørk i området. Ved åpne berg ved fossestryk er det registrert mjuktjafs - en art som regnes som sårbar.

Det er et parti med granskog ved en ca. 10 m høy foss mellom kote 620 og 640. I et belte nær elva er det høyere luftfuktighet, og dette gjør at det er en relativt godt utviklet flora av epifytter på

gamle trær, for det meste relativt vanlige arter, men også en art som er rødlista. I granskogen ved fossen er det en art (trollskjegg) som regnes som truet og sårbar.

Reduksjonen i vassføringen og bygging av rørgata er negative inngrep i naturmiljøet som vil kunne redusere det naturlige biologiske mangfoldet i området dersom det blir en utbygging av Brynsåa. Det er foreslått en minste vannføring på 11 l/s hele året. Dette vil neppe være nok til å opprettholde det fuktige miljøet langs elva, og vil kunne ha negativ innvirkning på vegetasjonen innenfor flere av de viktige naturtypene og rødlistearten mjuktjafs.

Den omsøkte kraftutbyggingen kan true naturtyper av nasjonal verdi og forekomster av truede arter, og fylkesrådmannen frarår derfor at det blir gitt konsesjon.

Kulturminner

Kulturarvenheten ved fylkeskommunen ble opplyst om planene om en konsesjonssøknad for Brynsåa i brev fra Norconsult AS datert 28.09.2009. Her ble det bedt om en kort vurdering av om det finnes kjente funn i det aktuelle tiltaksområdet, eller om det eventuelt ville være potensial for å påvise ukjente kulturminner.

I vårt svar datert 5.10.2009 har fylkeskommunen dette svaret:

”Ut i fra våre arkiv har vi ikke kjennskap til at automatisk freda kulturminner blir berørt av det planlagte småkraftverket. Likevel er det kjent automatisk freda kulturminner i nærområdet, som spor etter utmarksbruk i jernalder og middelalder i form av jernvinneanlegg og kolgroper, men også mer innmarksnære kulturminner som gravhauger og kokegroper. Det kan derfor være aktuelt å befare området for å avklare forholdet til kulturminner, jf. lov om kulturminner § 9. Dette vil vi ta stilling til når vi mottar søknaden på høring”.

I et nytt brev fra Rådgivende Biologer AS datert 19.11.2009 ble det bedt om en avklaring med hensyn til kulturminner i prosjektområdet. Ut i fra våre arkiv kan vi dessverre ikke se at det ble gitt et svar på dette brevet. Dette har trolig sin bakgrunn i flere omskiftninger av saksbehandlere hos Kulturarvenheten akkurat i denne perioden, og brevet har derfor blitt liggende ubesvart. Dette beklager vi.

Slik situasjonen er nå, er det altså ikke gjennomført befaringer i området for å avklare forholdet til kulturminner jf. kulturminnelovens § 9. Som forklart i vårt tidligere brev, er det potensial for å finne ukjente automatisk fredete kulturminner innenfor området. Som vist i søknaden går Pilegrimsleden gjennom den nedre delen av tiltaksområdet. Langs dette partiet sammenfaller Pilegrimsleden med Tjodvegen, som er et vegfar fra middelalder, og det må gjøres en vurdering av om dette partiet er et automatisk fredet kulturminne. Søknaden gir ingen god beskrivelse av hvordan tiltaket vil berøre vegfarete. Dette må avklares før tiltaket kan iverksettes. En befarings av området må derfor gjennomføres før fylkeskommunen kan komme med en endelig uttalelse til søknaden

Vi vil understreke viktigheten av at forholdet til eventuelle automatisk fredete kulturminner er avklart før konsesjonen blir gitt. I brev fra Riksantikvaren av 16.1.2011 om «Kulturminneforvaltningens behandling av konsesjonssaker etter energi- og vassdragslovgivningen – uttalelser, innsigelse og klage» er Riksantikvarens praksis at konsesjonssaker skal følge de samme rutinene som plansaker så langt det er mulig, og kml § 9 skal derfor oppfylles før det blir gjort vedtak om konsesjon.

Det er viktig å avklare om tiltaket kommer i konflikt med automatisk fredete kulturminner eller verneverdige kulturminner fra nyere tid, slik at en kan vurdere om det er mulig å unngå konflikt ved å endre rørgatetrasé eller annet areal som blir berørt av inntak, kraftstasjon og adkomstveger. Hvis det ikke er mulig å unngå konflikt med automatisk fredete kulturminner, må det søkes Riksantikvaren om dispensasjon fra kulturminnelovens § 8, første ledd. Dersom undersøkelsesplikten etter kml § 9 ikke er oppfylt ved vedtak om konsesjon, og tiltaket kommer i konflikt med automatisk fredete kulturminner som en ikke får dispensasjon for, risikerer tiltakshaver å ha fått konsesjon for et tiltak som ikke lar seg gjennomføre.

Skal kulturminneundersøkelser likevel gjennomføres etter vedtak om konsesjon, må det søkes om utsetting av undersøkelsesplikten etter kml § 9 hos Riksantikvaren via fylkeskommunen. Budsjetten for befaring vil bli oversendt til tiltakshaver Fjellkraft AS. Kulturarvenheten ved Oppland fylkeskommune kan ikke gi endelig uttalelse til søknaden før undersøkelsesplikten er oppfylt og forholdet til kulturminner er avklart, alternativt at søknad om utsettelse av undersøkelsesplikten er innvilget.

I søknadsteksten s 26 er den samlede vurderingen av tiltakets forhold til kulturminner satt til liten negativ konsekvens. Vi minner om at en endelig vurdering av konsekvensene ikke kan avklares for fylkeskommunen har gjennomført sine undersøkelser og kommet med en endelig uttalelse.

Norsk Maritimt Museum (NMM) har ikke merknader til søknad om konsesjon, de vurderer at utbyggingen ikke har negative konsekvenser for kulturminner under vann, jf. brev av 28.02.2013 fra NMM til Oppland fylkeskommune.

Innspill til fylkesrådmannens innstilling til vedtak

4. Fylkesutvalget har innsigelse til søknad om konsesjon for Fossåa kraftverk i Sør-Fron kommune inntil undersøkelsesplikten jf. kulturminnelovens § 9 er oppfylt, og tiltakets forhold til automatisk fredete kulturminner er avklart
5. Fylkesutvalget mener den omsøkte kraftutbyggingen kan true naturtyper av nasjonal verdi og forekomster av truede arter, og frarår derfor at det blir gitt konsesjon en utbygging av Søre Brynsåa kraftverk.
6. Dersom det likevel skulle bli en utbygging forutsetter fylkesutvalget at en ut i fra hensynet til det akvatiske miljøet og hensynet til naturtypene setter følgende krav til avbøtende tiltak:
 - Slipp av minstevannføring forbi inntaksdammen skal minst være på 11 l/s året gjennom.
 - Det må bygges omløpsventil for å sikre at strekningen nedenfor kraftverksutløpet ikke blir tørrlagt dersom en skulle få driftsutfall i kraftverket.
 - Standard naturforvaltningsvilkår.

Dersom vilkårene ikke blir tatt inn i konsesjonen fremmer fylkesutvalget innsigelse med hjemmel i vannressurslovens § 24, og begrunnes med hensynet til vannforskriftens § 12